

ՀՆՁՆԱԿ

402

Եթէ վերջին 10-15 տարւոյ ընթացքում այս կամ այն պարագայում հայկական արիւնը հոսել է Հայաստանում — նա երբէք չէ եղել այնքան առատ, որքան Սասունի վերջին դէպքերի միջոցին:

Եթէ երբ և է հայկական հոսած արիւնը եղել է բողբոջ, դէպի վրէժ կանչող, սարսեցնող — Սասունում թափված արիւնը նրա շարքն է անցնում:

Եթէ տուաջ հոսել է մարդկային արիւն որ և է մեծ գործի համար — Սասունում հոսած արիւնն այդպիսի արիւն է:

Եթէ հերոսական դարերում եղել են աննման հերոսութիւններ — բռնութեան ու բռնաւորների ծանկերից ազատվելու համար՝ Սասունի մի քանի տասնեակ կիներին ինքնակամ անձնասպանութիւնը, որ արին նրանք դցելով իրանց խտադէմ ապառաժներից դէպի անդունդ, նման է այն գերբնական հերոսութեան:

Արեան ու կրակի մէջ են գիւղերը, արեան ու կրակի մէջ են բաջները, և սուլթանական բռնապետութեան թնդանթների թանձր ծուխը պատել է ամբողջ Սասունը:

Այ վերաւորվածի տնքոցը, մանկան լացը, թըշուառի ողբը, սպանվածի վերջին հառաչանքը միախառնվում են պատերազմի աղմկի, բաջների օգնութեան աղաղակի և մարաւոտ կոչերի հետ:

Նրանք հասնում են մինչև հայութեան ականջը. նրանք լսելի են ամբողջ աշխարհին:

Վժռիսային կատաղութեամբ քիւրդն ու թիւրք զօրքը կոտորում են հազարաւոր անմեղներին, կոտորում են անվեհեր հերոսներին, մորթում են մանուկներին, բռնաբարում ու խողխողում են կիներին, և ապա ցըցում իրանց սուրների, նիզակների ծայրին նրանց գլուխները, պատառում յղի մօր արգանդը, հանում այնտեղից տհաս մանուկը, կտոր-կտոր անում նրան... Եւ ահա մարդակերի դիւական խրախճանքով և ցընծութեան սոսկալի աղաղակներով դիակների կոյտերի վրայ գազանաբար ճաշկերոյթ են սարքում և իրանց վայրենի պարերն ու մոլութիւններն անում նրանց շուրջը...

Արդեօք այդ օրին էին սպասում հայերը, որպէսզի սթափվեն: Արդեօք միայն նրանով պէտք է բաւականանան հայերն այսօր, որ, լսելով այդ սարսափելի խրժ, դժութիւնների մասին, կը հառաչեն, կը կանչեն, կը պօսան իրանց տեղերը և, ինչպէս վառօթ, կայրվեն յանկարծ՝ անմիջապէս մարելով, առանց որ և է հետեանք առաջ բերելու:

Թող հայերը ընեն լուրջ միայն բռնկելու վայրկեան չէ. բաւական է, որքան այդպէս եղաւ մինչև այժմ. դա, ի վերջոյ, յանցանք կը լինի: Եթէ գործելու ժամանակ կայ — դա հիմա է: Եթէ տոկունութեան և հաստատակամութեան պէտք կայ — հիմա է: Եթէ վրձնական բոյլ առնելու ժամանակին էինք սպասում դա — դարձեալ հիմա է: Բայց եթէ երբ և է հայերիցս կարող ենք պահանջել պաղարիւնութիւն եռանդուն ու դրական մի գործունէութեամբ, դա — կրկին հիմա է:

Չը թողնենք խուսափել մեզնից ներկայ օրհոսական ժամը: Այսօր պէտք է անմիջական գործունէութիւն: Այժմ պէտք է, որ ամեն մի բարի կամք, սիրտ, զգացում, բանականութիւն, միտք, մարդկութիւն ունեցող հայն անի այն, ինչ իր ոյժերից է գալիս — նիւթական, բարոյական, մարտական:

Այն, գործէ, այո՛, բայց զ՛չ անհատապէս: Պէտք է հետեւել, օգնութեան ձեռք տալ նրանց, որոնք գործել են անցեալում, որպէս և այսօր գործում են, որոնք Սասունի հպարտ մարտադաշտում ընկած ընկերների հետ տարիներից ի վեր աշխատել, տանջվել, ուղեւորվել ու պատրաստութիւններ են տեսնել հերոսաբար կռւելու համար մէկ այնպիսի օր, ինչպիսի օրւայ արեւը ծագեցաւ այսօր Սասունում:

Պանդուխտ հայ, երկրում պաշտպան կանգնիր քո որբ մնացած կնկանդ ու զաւակներիդ: Ճակատագրական ժամանակները մօտեցել են: Քո սիրոյդ, քո հայրենիքիդ, քո օջախիդ պաշտպանութեան համար քեզ կանչում է քո պարտականութիւնը, քեզ կանչում է հայկական արիւնը, քեզ կանչում է կնկանդ խրախոյսը, քեզ կանչում է զաւակիդ արտասուրբը:

Վրո տեղդ հիմա այնտեղ է, ուր վտանգն է ըստ պատնում:

Վրո սեփական ապագայդ, այն է քո զաւակդ, հայութեան ապագան, այն է՝ ապագայ սերունդները, որ

Թիւրքական սրով խողովովում են դեռ իրանց մայր-
րի արդանդում, քս և քեզ նմանների, այն է՝ հայ
Ժողովրդի մարդկային գոյութեան խնդիրն է քեզ դիմում:

Այդ ապագան, այդ խնդիրը զիմում են ամբողջ
հայութեան:

Այն էն կամաւորներ, ուր են գործի մարդիկ...
Եթէ հայութեան ծոցում կան այդպիսիներ — հիմա է,
որ նրանք պէտք է երեւան գան: Արաւելիչ ոգեւո-
րութեամբ, օրինակելի ինքնավստահութեամբ նրանք պէտք
է կատարեն իրանց մարդկային ու ազգային ամբողջ
պարտականութիւնը: Մէկ ընդհանուր յատակագիծ և
մէկ ընդհանուր ծրագիր — պէտք է լինի նրանց գոր-
ծունէութեան ամենագլխաւոր պայմանը:

Եւ այդ գործունէութեան անմիջական նպատակը
պէտք է լինի՝ թօթափել թիւրք բռնակալ լուծը, որ
հայ Ժողովրդին սարկացնելուց յետոյ՝ այժմ կոտորում
է նրան, և ձեռք բերել այն քաղաքական վիճակը,
որ կը տայ այդ Ժողովրդին իր պէտքերի, ձգտումնե-
րի, ցանկութիւնների, պահանջների ազատ արտայայ-
տութեան ամեն պայմանները և որ նրանց իրագործ-
ման համար կը բանայ ճանապարհ, մինչեւ որ կիրա-
գործվէ Ժողովրդի բարեկալութեան վերջնական նպա-
տակը:

Եւ դրա, այդ անմիջական նպատակի համար այ-
սօր ամեն անկեղծ հայ իր բոլոր ոյժերով կարող է
եւ պէտք է ջանայ գործ դնել ամեն միջոց:

Կան կուռքներ, որ կանչում են հայութիւնը, կան
մեռածներ, սօսնվածներ, որոնք մեծ պատերազմ են կը-
տակել նրան, կան պատմական ընդհանրություններ, երբ ամեն
մարդ պէտք է իմանայ մեռնել:

Հայկական արեւան հեղեղների և փառքով ընկած
դիակների կոյտերից կը ծնվի և պէտք է ծնվի հրա-
շալի մանուկը — Ազատութիւնը:

Եւ ապա, աւելի ուշ, կը գայ օրը, երբ այդ մա-
նուկը կը դառնայ արդէն չափահաս: Այդ օրը կը
ծագէ հայութեան ընդհանուր համերաշխութեան ու
բարօրութեան թագաւորութիւնը:

Մինչ այն՝ աշխատենք, գործենք...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼՆԱԿԱՆ ՍԱՍՈՒՆ

Քաջ Սասունցիների ապստամբութիւնն ու նահա-
տակութիւններն այսօր Հայկական հարցի վրայ դար-
ձրին ամբողջ եւրոպայի ու Ամերիկայի լարված ուշադը-
րութիւնը: Բոլոր երկրների և մասնաւորապէս անգլիական
բազմաթիւ թերթերում ահա երեք շաբաթից ի վեր
ամեն օր լիսաւատ տեղեկութիւններ և ընդարձակ յօդուած-
ներ են զետեղվում թիւրք շօրքերի ու քիւրդերի գործած
խժղժալութիւնների մասին: Գրեթէ բոլոր անգլիական
թերթերը միաձայն կերպով մեծ համակրութիւն են ցոյց

տալիս Հայերին և նոյնպիսի ներդաշնակ կերպով արտա-
յայտում այն միտքը, որ ժամանակը հասել է վերջ տա-
լու հայկական խնդրին, գոհացնելով հայերի պէտքերն ու
պահանջները: Մի քանի թերթեր այդ կէտի նկատմամբ
խօսում են ուղղակի «հայկական ինքնավարութեան»
մասին: Մասնաւորապէս Անգլիայում հասարակական
կարծիքը վերջին ծայր գրգռված է թիւրք կառավա-
րութեան արարքների դէմ և իր մեծ համակրութեամբ
դէպի հայերը բարոյական ճնշում է գործում անգլիա-
կան կառավարութեան վրայ՝ յօգուտ հայերի:

Աչքի առջև ունենալով, որ անգլիական մամուլում
զետեղված զանազան յօդուածները խիստ հետաքրքրական
կը լինեն հայերին, մենք քաղաքացիներ կաննք այդ յօդ-
ուածներից և թարգմանօրէն առանձին յաւելուածով
մօտեցնու լոյս կրնձայնք:

Սասունի դէպքերի այն ծանր ու վրդովեցուցիչ տը-
պաւորութիւնը, որ գործեցին եւրոպական հասարակու-
թիւնների վրայ, և եւրոպական գրգռված կարծիքը՝ բո-
լորովին շփոթութեան մէջ են գցել Թիւրքիային: Եւ
սուլթանը կրկին զիմել է իր սովորական խաբէբայու-
թեան. — Յանձնաժողով է նշանակել «քննելու» համար
Սասունի գործերը, և ի հարկէ, կը գայ այն եղբակցու-
թեան, թէ ամեն բան շատ լաւ է աշխարհիս ամենալաւ
երկրում: Անգլիական, ֆրանսիական ու ռուսական տէրու-
թիւններն իրանց կողմից քննիչ պատգամաւորներ են միա-
ցրել թիւրքական Յանձնախմբին: Բայց արդե՞ր դրանք կա-
րող կը լինեն զոհ չը դառնալ թիւրքի խորամանկութեան:

ԽՄԲ.

Թ. Գ. Թ. Ե. Կ. Յ. Ո. Ի. Թ. Ի. Ե. Ե. Ի.

ՆԱՍՏԱՆԵՐ ԹԻՒՐԻՔԻԱՆԻՑ

ՍԱՍՈՒՆ.

Աթէնքից հետեւեալ տեղեկութիւններն են մեզ հա-
ղորդում այնտեղ նոր հասած 20 ցասունցի, նկարագը-
րելով իրանց կուռքներն ու վիճակը. —

«Հագիւ ազատած թիւրք բռնակալութեան ճիրան-
ներէն ինկանք Աթէնք, ուրկէ կը գրենք մեր կրած կո-
րուստները, նեղութիւնները, քաջած տառապանքները:
Տալուորիկէն փախանք, ուր շատ կարելի է դեռ կորոտան
թիւրքի կանոնաւոր բանակի թնդանօթները: Թէ կա-
նոնաւոր, զօրքը, թէ համախիւսներն ու պաշտպանութիւնը
այնքան կատարած են եւ այնքան սաստիկ հրաման են ստա-
ցած նոյն ինքն սուլթանէն, որ մինչեւ անգամ աւերակ-
ները կը ուժեղանան. կենդանի մարդ չը մնաց, կին, ե-
րեխայ, ծեր, երիտասարդ ամենքն ալ զոհ գացին թըն-
դանօթի ուռմբերուն, հրացանի գնդակներուն ու սուի-
ներուն եւ մնացածն ալ քիւրդ համախիւսների խօնջալ-
ներուն:

«1893-ի ապրիլի վերջերէն սկսած մինչեւ այս տար-
ուայ օգոստոսի սկիզբները բոլոր Սասունը իր շրջակայ
գիւղերով պաշարման մէջ էր: Այդ բոլոր ժամանակ
մենք բոլորս ալ բանջարեղեններով եւ խոտի արմատ-

կայացուցած է այս խնդիրը Գում-Գաբուի պատրիարքարանին եւ այս վերջինը շատ ազդու քաղաքականութիւն մը համարած է... միայն թող զիմումներ ընել սուլթանական կառավարութեան:

ՀԱՌՐՀԻՒ ՎԵՃ՝ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

Իսսեան եղբարց ծախքովը Բերաի մէջ կառուցված Ազգ. երկսեռ վարժարանին ու եկեղեցիին ինչպէս նաեւ ազգային նոր կալուած maison d'or հոյակապ շէնքին շինութիւնը դադրած է... «Շնորհիւ վե՛հ, սուլթանին»:

Աւազակներու ընկերութիւնն արգիլած է այդ շինութիւնները, առարկելով թէ իրենց ներկայացուցած յատակագիծներուն յար եւ նման չեն շինուած եւ ձեռքի տակէ ալ «որոց որ անկ է» իմացնելով թէ, վերստին արտօնութիւն տալու համար քանի մը հազար ոսկի դատական ծախք վճարել հարկաւոր է... Դպրոցի շինութեան դադարելովը 1,000-ի մօտ երկսեռ ուսանողք խիստ անձուկ առժամանակեայ շէնքի մը մէջ կը մնան: Իսկ maison d'or-ի դադարելէն ազգը կը կորսնցնէ տարեկան 1,500 թ. ոսկի...

ԿԱՑԻՆ.

ԴԻՊԼՈՄԱՆ Ի ԿՊՈԼԻՍ

Կ. Պօլիս, 26 հոկտեմբեր 94.

Յեղափոխական շարժումը հետզհետէ մեծ համեմատութիւններ կստանայ Կ. Պօլիս թուրք երիտասարդութեան մէջ: Թըպպիէի եւ Միլլիթի ծանօթ դէպքէն զատ, որ մեծ ազդուկ հանեց կառավարութեան բարձրագոյն շրջանակներուն մէջ, իբր շատ ստոյգ մեղ կը հալորդեն նաեւ հետեւեալ կարեւոր լուրը, զոր շատ վերապահութիւնով կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն:

Անցած շաբթու չորս թուրք երիտասարդներ, որոնք բարձր դասու ընտանիքի զաւակներ էին եւ ազատ մուտք ունէին արքունիքին մէջ, անյաջող փորձ մը ըրած են՝ Երլորդի պալատը ուժանակով օգը հանելու եւ անմիջապէս ձերբակալուելով կախաղան հանուած են, առանց ո՛ր է դատաստանի:

Հանրածանօթ թուրք զիւանադէտ եւ գրադէտ Էպուզլիա Թէֆլիզ պէյ, որ Պետական խորհրդի (Հուրայի Տէօվլէթ) անդամ էր, անցած շաբթու յանկարծ ձերբակալուելով բանտարկուեցաւ եւ ամեն հաղորդակցութիւնէ զրկուեցաւ: Էպուզլիա Թէֆլիզ պէյ ծանօթ դէմք մըն է Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Գրանայի մէջ: Ուսեալ զարգացած եւ լուսամիտ մարդ մը նկատուած է, որ անկեղծօրէն կը բաղձայ երկրին բարելաւութեան եւ ճիշտ այս պատճառով իսկ կը ձերբակալուի, զի Թիւրքիոյ ամենէն անկեղծ բարեկամները միևնոյն տատն սուլթան Համիտի ամենէն մեծ թշուա միներն են եւ պիտի մնան:

Կառավարութիւնը նմանը չի տեսնուած խստութիւններ ձեռք առած է թուրք յեղափոխականներու նկատմամբ: Այս երիտասարդ տղիքը, որ մեր ամեն համակրութեան արժանի է եւ որ միշտ իր եղբայրները կը կոչէ զմեզ՝ աւելի անողորմ հալածանքներու ենթարկուած է քան նոյն իսկ հայ գործիչը:

Ստիկան-զինւորներու հրամանատար փաշայի մը տղան մէկ երկու շաբաթ առաջ թուրք ընկերութեան մը մէջ գտնուած պահուէն, ներկաներէն ոմանք սկսած էին յվեհափառ սուլթանի անթիւ բարիքները՝ թուել եւ օրհնել անոր կեանքը. հրամանատարին որդին չի կրնարով հանդուրժել այս խորհիկներու գծուած շողորդութեանը, որոնք իրենք եւս այդ ըսածնուն մազի չափ չէին հաւատար, համարձակել է կարծիք յայտնել թէ յի՛շ բարիք տեսած են վե՛հ, սուլթանէն, որ այդչափ մինչեւ երկինքները կը բարձրացնեն: Այդ խօսքը խեղճ տղուն ճակատագիրը վճռեց. փողոցի դռնէն դուրս ելածին պէս ձերբակալուեցաւ եւ մինչև հիմայ չի գիտցուիր թէ ո՞ր է եւ ի՞նչ եղաւ: Իր հայրը երբեք արտօնուած չէ որդիին վրայ տեղեկութիւն հարցնելու, իսկ ընդհակառակը, ինչպէս իրեն՝ նոյնպէս եւ ուրիշ պաշտօնեաներու, որոնց որդիները քաղաքական յանցանքով ձերբակալուած են՝ շատ սոսկալի դեր մը վերապահուած է, այսինքն երթալ Երլորդի պալատը շնորհակալ ըլլալ, որ յվե՛հ, սուլթանը, իր հայրական արդարութեամբ արժանաւոր պատիժ մը տնօրինած է իրենց անառակ՝ որդիին... «Եւ խեղճ մարդիկը, սրտերնին արիւնած, հարկադրուած են այս անողորմ դերը կատարելու...»

Կառավարական վերջին տնօրինութեամբ, թուրքերուն արգիլուեցաւ իրարու տուն այցելութեան երթալ եւ մտերմօրէն տեսակցիլ... Նմանապէս արգիլուեցաւ իրենց՝ հայերուն հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելը Սամսոնի մարտատն առաջին քարտուղարը, որ թուրք մըն է եւ որուն համար տեղեկագրուեր է թէ հայերուն հետ շատ կը տեսնուի, կառավարական վերջին տնօրինութեան համաձայն անմիջապէս պաշտօնանկ եղաւ...

ԿԱՑԻՆ.

ՍՆՍՈՒՆԻ ԱՊՍՏՆԱԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳՂՈՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՄԵՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ —

ԱՆԳՂՈՒԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏԵՐԸ

ԱՐԳՂՈՒԱԾ — ՄԵԾ՝ ԱՆԿՈՒՄ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԱՐԺԵԹԸՂ.

ԹԵՐՈՒ ՎՐԱՅ —

Կ. Պօլիս, 28 նոյեմբեր 1894

Սասունի արիւնայեղ շարժումը վերջապէս կուգայ Եւրոպայի խորին ուշադրութիւնը հրաւիրել իր վրայ:

Հեռագիր Հեռագրի վրայ կը տեղան եւրօպական թերթերուն՝ մեր քաջարի հայ մարտիկներուն թուրք աւազակ կառավարութեան հետ արիւննուշտ բաղկումը եւ անոնց հերոսական մահը ծանուցանող: Քանի մը հապարհաշուած է հայ զոհերուն թիւը, որոնց մէջ մեծ տեղ կը բռնեն ղեռնափայտի կիները, ծերունիներ եւ անտի երախտներ: Տպաւորութիւնը շատ մեծ եղած է յետօրայա. եւ օսմանեան արժեքը թեր անկում կրած են այս առթիւ եւրօպական բոլոր գլխաւոր պորտաներուն մէջ, ինչ որ իր ազդեցութիւնը ունեցած է նաեւ Կ. Պօլսոյ սեղանաւորական հրապարակի վրայ: Նոյեմբեր 5—17-ի երեկոյնի գաղտնի հեռագիրներ ցրուեցան Կ. Պօլսոյ առեւտրական եւ սեղանաւորական հրապարակին բոլոր գլխաւոր ու ծանօթ գէտքերուն: Մուշի եւ Սասունի պատմական դէպքի մանրամասնութիւնը ծանուցանող: Անգլիոյ դեսպան, սըր Ֆիլիք քըրքի, իր կառավարութենէն հրահանգ ստացաւ զօրաւոր դիմում մը ընել բարձրագոյն դուռն եւ անմիջական բացատրութիւն պահանջել եղած դէպքերուն վրայ: Սըր Ֆիլիք Մեծ-Եպարգոսին ներկայացաւ եւ բացատրութիւն պահանջեց. Եպարգոսը յայտարարեց թէ հայերը Վանի անգլիական հիւպատոսին գրգռումովը կ'ապրտամբին. դեսպանը զայրացաւ այս պատասխանին վերայ եւ պահանջեց որ դեսպանատան զինուորական կցորդը անմիջապէս Մուշ զօրուի քընտիւր բանալու եւ եթէ իրօք անգլիական հիւպատոսը պատճառ եղած է շարժումին՝ իր պաշտօնանկութիւնը ի գործ դրուի: Մեծ-Եպարգոսը օր մը պայմանաժամ խնդրեց պատասխանելու, որմէ յետոյ փութաց իր սխալը ուղղելով յայտարարել թէ Բ. Դուռն պաշտօնատան մէջ թիւրիմացութիւն մը տեղի ունեցեր է այս մասին եւ թէ հիւպատոսը ու է կերպով պատասխանատու չէ յիշեալ շարժումին համար: Անգլիոյ դեսպանն այս խուսափողական պատասխանին վրայ ինք զինքը նախատուած նկատելով հատուցում պահանջեց. յետոյ, անմիջական բացատրութիւն պահանջեց Հայաստանի ընդհանուր վիճակին եւ մանաւանդ Սասունի շարժումին նկատմամբ, որու դէմ Մեծ-Եպարգոսը պատասխանած ըլլալով թէ թուրք կառավարութիւնն անկախ պետութիւն մըն է եւ պարտականութիւն չունի ուրիշին հաշիւ տալու իր ներքին գործերուն նկատմամբ՝ դեսպանը յիշեցուց Պերլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածը եւ յայտարարեց թէ Մեծ-Եպարգոսի այդ պատասխանը պիտի փութար հաղորդել Անգլիոյ կառավարութեան: Բ. Դուռն շուարած դեսպանի ընթացքէն, մէկ-երկու օր միջոց խնդրեց վերջնական պատասխան մը տալու տեաններ թէ գործերն ուր կը յանգին:

ԿԱՑԻՆ:

— 0 —

Գ. ՊՕԼՍՈՅ ԲԱՆՏԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Օրէնք է որ... բայց ո՞ր է օրէնք — զատարանէն վճիռ կերող անձ մը խիստ հսկողութենէ (ինթիլագ) ազատուելով՝ միւս բանտարկելոց հետ կը խառնուի. բայց ո՞ր է օրէնք գործագրողը. հոս օրէնքը միմիայն կամայականութեանց կը ծառայէ:

Մեր մայիս 10-ի Սիմօն Մարտոսի տէնօր-հերոս-

ները մայիս 19-էն ի վեր վճիռ կերած եւ ցարդ խիստ հսկողութեան տակ կը հեծեն՝ բոլորովին զուրկ արեւի լոյսէ եւ մարութ օդէ. եթէ հիմա հարցնէք թէ ի՞նչ գոյն է երկինքը, կարելի է որ մոռցած են:

Այսպէս խիստ հսկողութեան տակ եւ զուրկ ու է յարաբերութենէ, օրը 2 կտոր ցամաք հացով կանցնեն. երկու կտոր չոր հաց, որ երկու մկան կերակուրի իսկ չի բաւեր:

Գլխաւոր սուլթանի սիրտն շարժելով հրամայած էր որ շաբաթն անգամ մը կամ քիչ մը ապուր եւ կամ կտոր մը լուբիա տան: Անցածներ երկուքին կտոր մը լուբիա տուած ատեն «քիչ է» ըսած են, եւ ահա, գլխաւոր սուլթանի պաշտօնողութիւնը ոստիկանները՝ որք ձեռք ոտք կապուած մարդու մը վրայ միայն իրենց քաջութիւնը կը փորձեն՝ սարսափելի ծեծ մը կուտան խեղճերին եւ ամեն մէկի ոտքի 25-30 օխանոց շղթաներ գնելով, բանտի 40 աստիճան խորունկ նկուղը կը նետեն: Անկէ ի վեր կը տքնին անոնք այդ խոնար, անտանելի ստորերկրեայ բանտին մէջ՝ բայց հոգ չէ... թող անոնք ալ այնտեղ տունեն սուլթանի տարեգարծը... հոգ չէ... թող սուլթանի բարեգութիւնը սիրտը զանոնք ոչնչացնելու ճգնի... Անոնք բարձր են եւ իրենց բարոյականը անընկճելի...

Z.

ՎԱՆՔՅ ԿՈՂՄԵՐԻ ՎԻՃԵՐԸ

Վան, 14 սեպտեմբեր 1894.

Մի բանի շաբաթ է ի վեր տեղս սկսած են աճապարանք զօրք ժողովել. պատճառն իմացանք: Ժողովուած զօրքեր իճթիեալներ (զինուորական ընթացք շաւարտողներ) են: Ասոնք Բաղէշ կը զբոսին, անկէ Սասնոյ վրայ ելթալու համար. այս զօրքերուն միացած են նաեւ համախիւսներ: Բաղէշէն տանն եւ վեց բարտաշներ կերթան Մուշը Սասունէն բաժանող գետի վրայ կամուրջ շինելու. Սասունցիք չեն թողուր, անոնցմէ մէկ քանները կը վերաւորեն: Կրօն, թէ ասկէ առաջ եկաւ Սասնոյ պաշարումը:

Այժմ սարսափ տիրած է այս կողմերը. հայը չը գիտեր թէ իր կեանքն ու պատիւը ապահով գրութեան մէջ է թէ ոչ: Թերեւս հայ ազգի ռիսերիմ թըշնամի եւ թիւրք կառավարութեան աջակից եւ անոր հաշուին գործող հայ հարուստներն ու վաշխառուները, որոնց շատերը մատնութեան շքանշաններով զարգարած են իրենց կուրծքերը, պահ մը ապահով կը կարծեն ինքզինքնին, բայց կը հարցնենք իրենց թէ, արդեօք կարող են չորս-հինգ ժամուայ ճանապարհ ապաստանել գնալ: Եթէ իրենց հետ չը տանին մի կամ հոգապէս գնալ: Եթէ իրենց այս վերջիններուն իրենց վիզն երկու ոստիկան. առանց այս վերջիններուն իրենց վիզն ալ կը կարեն ինչպէս աղքատ, անմեղ, անօգնական հայ յերուն վիզը: Բայց այդպիսի անբարոյականացած եւ ոչ-հեռատես հարուստները, միաժամանակ զատ կարծելով ինքզինքնին, միւս կողմէ իրենց փճացած հարստութեան մնացորդը պահպանելու համար կը շարունակեն առաջ գնալ իրենց խայտառակ գործունէութեան ասպարէզին մէջ, եւ առանց քաշուելու, անկախ կստո-

րագրեն այն ազգակործան հանրագրերը, որոնք իրենց բոլորովին սուտ ու շինծու պարունակութեամբ կը յայտարարեն թէ շնորհիւ վեհ սուլթանին հայերն հանգիստ են ամեն տեղ ու ապահով կեանք կը վարեն⁴ եւ իրենց երախտագիտութեան զուտ զգացումները⁽⁵⁾ կը գնեն առ ոտս գահայից վեհափառ սուլթանին եւ անոր պաշտօնեաներուն: Ահա այս է մեր մեծ իշխան աղաներուն ըրածը, որոնք խղճերնին մեռցուցած⁶ կը հայհոյեն ճշմարտութեան դէմ, տոկոսի տակ կսպանեն գիւղացիները եւ անհոգ կը նային իրենց շուրջը գրտնուող եւ թիւրք բռնակալութեան հարստահարութեան տակ իրենց հոգիներն փչող բազմաթիւ հարստահարուած խեղճ զոհներուն:

Ամեն կողմ աչքի կը զարնեն թիւրքերու եւ քիւրտերու գործած բացարձակ սոսկալի եղբւրները, անլուր ու քստմնելի ոճիրները, հրապարակաւ կատարուող ասեւանգումներ ու բռնաբարութիւններ: Շնորհիւ արիւնածարաւ սուլթանին եւ իր ստորագաս կուսակալներուն, այժմ սկսած են չորս-չորս սպանել հայերը: Յիշեցէք վանի կուրուպաշ գիւղի, Շատալի եւ այլ տեղերու նաեւ ուրիշ նահանգներու մէջ կատարուած աղէտալի դէպքերը: Բայց այս բոլոր չարաց գարմանի մասին երբեմն ինքնակոչ հայ-հայրենասէրներ եւ թունդ ազգասէրներ փոխանակ դարման տանելու, փոխանակ անոնց առաջքն առնելու, փոխանակ անձամբ ժողովուրդին մէջ մտնելու եւ անոր իրական վերքը շոշափելու եւ համերաշխ ձեռք կարկառելու գործողներուն, սկսան արտասահմանէն հաւի կոկոռներ բարձրացնել եւ թողունք համերաշխութիւնը, այդ ազգասիրութիւնն իրենց շահուն գործածողները մինչեւ անգամ ջանացին շիթթեցնել բուն գործողները, շոյելով ժողովուրդի տկար կողմը, անոր նախապաշարութիւնները, սկսան թուր ու մուր տեղալ ժողովուրդի իսկական բարեկամներուն:

Տաճկական անկայտի բռնաբարութիւնը տեսնելով հանդերձ, զարմանալի է, որ մեր մէջ կը գտնուին դեռ այնպիսի անձեր, որոնք կըսեն թէ (մի բան ստած ըլլալու համար) յայս քանի մը տարուան ընթացքին մէջ կատարուած վնասակար ցոյցերը միայն պատճառ դարձան թշնամու հարստահարութիւններու խստանալուն⁷: Լաւ իմանալ թէ, այն ցոյցերը, որ մէկ քանի տեղերու մէջ իրենց գրութենէ գրդեալ ինքնաբերաբար, եւ տեղ-տեղ ալ ինքնաճանաչութեան մղումէ գրգռած ի գործ գրուեցան, ուրիշ ոչինչ նպատակ չունէին⁸ եթէ ոչ թշնամու գործած սոսկալի կեղեքումները, եւ այս կեղեքումները վատ հայերու միջոցով սուտ հրատարակելու պարաստուած թշնամու ջանքերն ի դերեւ հանելու եւ հարստահարուած ժողովուրդի մը արիւնոտ պստկերն հրապարակի վրայ գնելու համար: Այդ ցոյցերով հայ հասարակութիւնը ցոյց տուաւ թէ ինքն ընդունակ է յեղափոխութեան, արիւն թափելու, թէ ինքը թրմած, մեռած չէ, այլ կարող է պէտք եղած ժամանակ իր բռնեցքով գիմագրել թշնամու հազարաւոր բռնեցքներուն: Հայ ժողովուրդի մէջ այդ ինքնաճանաչութեան նշանները տեսնող կ'ընէ հայրենասէրները, փոխանակ անձամբ եւ ուղղակի ժողովուրդին մէջ մտնելով եւ զանոնք քաջալերելու, սկսան դարձեալ իրենց նախկին տիւախկը փշել չը գիտենք ինչ նպատակու եւ կրկնել թէ

դահա թայն ցոյցերն էին, որ մեր վրայ աւելի ծանրացուցին թշնամու բռնութիւնները⁹:

Ինչ կը նշանակէ ճգնաժամի մէջ եղող ժողովուրդին ըսել «ձայնդ կամաց հանէ, լուռ կաց, ապա թէ ոչ ժողովուրդին դատին վնաս կուտաս», որ ժողովուրդի դատին, արդեօք մէկ երեւակայական ժողովուրդ ունին այդ անձերն իրենց ցնորքներուն մէջ: Ենք միացած յոյժերով շարունակենք մեր ճանապարհը մինչեւ նպատակ. իսկ անուանական ազգասէր-հայրենասէր կոչուածները թող երթան «Լուռ ի կ'մնջի կ'պատրաստ են ազգը առանց ամենափոքրիկ ցոյց մը անելու...»

Բայց խնդիրը բոլորովին կը տարբերի, երբ մենք կը յուսանք ու կը փափագենք, որ առանց ազգը վնասի ենթարկելու, առանց կաթ մը արիւն հանելու լուրի մեջիկ գործ առաջ տանել սկսինք. բայց այդ տեսակ փափագներու իրականացումը մարդկային ազգի պատմութեան և ոչ մէկ էջին մէջ տեսնուած է. եւ մեր այդ տեսակ մտածողները մեծ ծառայութիւն պէտք է մատուցած ըլլան քաղաքակիրթ աշխարհին, եթէ այդ իրանց զոտած գաղտնիքի բանալին երեւան հանեն...

Թիւրքիւն վճռած է արդէն հայերը բնաջինջ ընելու, նա եւանդով գործի սկսած է. ինչպէս վանի մէջ Թափուր ու Շէքիր նոյնպէս ուրիշ երկիրներու մէջ ալ ուրիշ բարբարոսներ անխնայ կը կոտորեն, կը յափշտակեն, թալանի ու կրակի կուտան: Ժողովուրդին կը մնայ այժմ միացած համերաշխութեամբ դիմադրել, իրեն ըստ պատնացող մահաբեր վտանգին, եւ օրհասական ժողովուրդի այս դառն ու աղետալի վայրկեանին մէջ ի հարկէ անոնք միայն կը բարձրացնեն յեղափոխական գրոշակը, որոնք իսկական գործիչներ են եւ ոչ թէ հեռուէն ազգասիրութիւն երգող անոնք են որ կարող են ցոյց տալ ժողովուրդին անձնուիրութեան, ինքնաճանաչութեան ճանապարհը, որոնք իրենց կուրծքով կը զիմադրեն թշնամու գնդակներուն եւ ոչ թէ ապահով տեղէ զուր սպանալիք կարդացողները:

Տեղաւոր ան լուր եր, Արճէշի մէջ գտնուած Պանոն գիւղը բոլորովին անմարդաբնակ եղաւ: Այն տեղի քիւրտ է մին փաշան գիւղը պաշարած է երկու հատ չազմազը հրացան գտնուելուն պատճառով. այժմ կառավարութիւնը ժողովուրդը աւելի սաստիկ կը նեղէ: Թէ Արճէշ թէ Ալջաւազ եւ թէ քաղաքիս շրջակայքը գտնուող գիւղեր Հայոց Ձոր, Թիմար եւ Բերկրի նահանգները բոլորն ալ քիւրտերէն սաստիկ վնասներ կրեցին եւ կը կրեն: Տեղ-տեղ ցորենի դեռ չը կամուտած դէգերը ծեծելով տարին, տեղ-տեղ ալ չարաչար աշխատութեամբ ձեռք բերուած ցորենի դէգերը կրակի տուին: Դեռ ասկէ ութ օր առաջ քաղաքէս ութ ժամ հեռուն գտնուող Տէրէ պէկ գիւղի Ղատո եղբօր ութսուն սայի չափ ցորենը նոյն գիւղացի քիւրտերը վառեցին: Այսպէս բոլոր ժողովուրդը յուսահատ դրութեան մէջ է: Կուսակալ Պահրի փաշան իր քթի տակէն կը խնդայ եւ այդ բարբարոսը, որ կըսէր թէ «հայեր ձեր ամենը մուրացկան պէտք է ընեմ», ահա այսօր իր նպատակին հասած է: Լիրք Պողոս եպիսկոպոսն ամեն բանի մէջ կուսակալին հետ միտան է եւ իր տգեղ սարքերը կը շարունակէ...

ԱԼԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ

Ամսաթիւ, 27 Հոկտեմբեր 1894

Օր օրի տեղւոյս եւ շրջականերու վիճակը կը ծանրանայ. ամէն տեղ հարստահարութիւնք եւ հալածանք կը բազմանան. դէպքեր եւ պատահումներ անպակաս կը լինին, կառավարութիւնը ժողովուրդը յուզելու միջոցներ գիտէ եւ կը դործագորէ: Ահա օրինակներ:

Ղաւիւկաճի Սաւառու 40 տարեկան եւ 4 զաւակներ տէր, բանտարկուած էր իր 18 տարեկան զաւակովը, տեղւոյս հերոսական յայտնի դէպքին ժամանակ: Խաչատուրը միշտ եւ շարունակ գրելով խաւարանի հարուածներու կենթարկուելու, մեռաւ բանտի մէջ եւ իր տղան կը մնայ ցարդ ի բանտ եւ առանց հարցաքննութեան:

Երկու ամբողջ թաղեր խուզարկութիւն կը շարունակուի գիշերապահներու տեսած մի այժի պատճառաւ, որ կարծած են թէ ասպատակ է: Ամբողջ գիշեր մը եւ ցորեկ մը եղած բոլոր խուզարկութիւնք ի դերեւ ելան: Սուլթանը եթէ ցարդ կատուներ ու համար ֆէրման մը չի հանեց անոր վրայ թող աւելցնէ նաեւ այծերու եւ այլ ընտանի չորքոտանիներու գիշերատեն պատելու արգելքի իրատէ մը որ սոսկում չազդէ իր բաջարի ոտիկաններուն:

Ղաւիւկաճի մէջ, քաղաքէս 8 ժամ հեռու գիւղաքաղաք մը, Էօմէր էֆ. անուն անձ մը կուգուի ձերբակալել իբր յեղափոխական. բայց Էօմէրի տղան զէնքի կը դիմէ եւ կը վերաւորէ 3 ոստիկան: Էօմէրը կը ձերբակալուի եւ կը բերուի հոս. 15 օր վերջ կարձակուի ազատ ի հարկէ գրգռութիւն չի յարուցանելու համար: Բայց ուրիշ առիթ մը կը ներկայանայ գրգռութեան. ուրիշ մը՝ Էմին խոճա, տեղւոյս պատուաւոր թուրքերէն, թուրք մը կը զոհէ մօլաթի մը հետ Պէքի իր փաշային եւ կուղէ անոր բացատրութիւնը: Էմինը մօլաթին կը պատուիրէ, որ իր անունը չի տայ Պէքի փաշային, մինչեւ իսկ եթէ ուղէ բանտարկել: Բայց Պէքի փաշայի ստիպման վրայ մօլան կը խոստովանի եւ Էմին խոճան կը բանտարկուի. այս մարդու բանտարկուիլը մեծ ձայն հանած է թուրք հասարակութեան մէջ:

Արդար գատաստան մը. — Տեղս չորս ամիսէ ի վեր Մարգուանէն բերած բանտարկեալ հայ մը, որ գրեթէ ամբողջ տարի մը կընէ անոր բանտարկութիւնը եւ իր տան մէջ ասպատակ պահող ամբաստանուած էր 5 թուրքերու կողմէ, մի բանի անգամ հարցաքննութեան կանչած էին: Օգոստոս 27 ին վերջնական հարցաքննութիւնը պիտի լինէր եւ անպարտ արձակուէր կամ պիտի դատապարտուէր, եթէ հաստատուէր: Այդ օրուան համար լուր ղրկուեցաւ վերոյիշեալ 5 թուրքերու, որ հաստատեն իրենց ամբաստանութիւնը: Թուրքերը եկան Մարգուանէն եւ ճիշտ ժամուն ներկայացան եղեռնազատ ատենանի առջեւ: Նախապէս հայը հարցաքննելէ յետոյ, թուրքերը մի առ մի կանչուեցան եւ ղուրանի վրայ երգում ընելէ վերջ, բոլորն ալ միաբերան յայտարարեցին թէ մենք այդ հայուն վրայ երբեք ըսելիք

չունինք եւ ոչ ալ անոր տանը մէջ ասպատակ տեսներ կամ լսեցինք: Այս պատասխանի վրայ բոլորովին կը կատիւ ճէշաւ ի վիշտ եւ կընէ, ուրեմն դուք կեաւուր էք, որ կեաւուրը կը պաշտպանէք եւ սուտ ալ կը խօսիք. ինչու ձեր նախորդ ըսածներուն պէս չէք խօսիր. պէտք է որ պատժուիք: Թուրքերէն երկուքը կը պատասխանեն թէ մենք անձնական թշնամութիւն ունէինք՝ անոր համար այդ ղրկարարութիւնը ըրինք. այժմ բաւական է անոր այդչափ բանտարկութիւնը, թող տուէք զայն: Այս պատասխանի վրայ եւ առաւել բորբոքելով կը հրամայէ ամենքն ալ բանտարկել, որ ցարդ բանտը կը մնան որովհետեւ շիտակ խօսեցան:

Ղէշիւր քէօփրիւի մէջ մի բանի վատերու մասնութեամբ ձերբակալուած հայերն, որոնք հարուստ դասակարգէն են, 2 ամսէ ի վեր կսպասեն բանտին մէջ: Ինքը, գայմաքամը, յայտարարած է ասոնց անմեղութիւնը, բայց պիտի արձակէ այն ժամանակ, երբ 300 ոսկիի գումար մը կորզէ. այս առաջարկած են արդէն:

Նիկասարի մէջ Ամասիացիի մը տուն կը խուզարկեն զէնք գտնելու պատրուակաւ, եւ թէպէտ որսի հրացանէ զատ ոչինչ չի գտնուիր, բայց ինքը եւ բեռորդին կը բանտարկուին: Ուրիշ շատ տեղեր խուզարկութիւնք եւ կընեն, ուրկէ ոչ-արգիլեալ զէնքեր կը գտնուին, օրինակ դաշոյն, ատրճանակ, կայլն, կը ձերբակալեն եւ կը դնեն բանտ: Ցարդ անոնց թիւը հասած է 27 ի:

Ղէմէքեան անուն մի վատի սպանման եւ հաճի քէրիմ անուն վատ ու կրօնավորի հայի մը սպանման փորձի խնդիրներով եւ մի բռնուած նամակի համար տարիէ մը ի վեր Սեբաստիա ղրկուած տեղացի հայերուն դատաւարութիւնը լրացած լինելով անոնցմէ Յարութիւն Ալթունեան 24 տարեկան, որուն տունը իր բանտարկութենէ 8 ամիս վերջ մի թուր գտնուած էր, իբր սպանիչ՝ դատապարտուեցաւ մահուան. Յարութիւն Գայաեան, 28 տար. Ղաւարոս Գայաեան, 28 տ. Դրիգոր Խաչերեան, 32 տ. եւ Կարապետ Խաչերեան, 26 տար. դատապարտուեցան 3-ական տարւան բանտարկութեան:

Հաճի քէրիմ խնդրով. — Ստեփան Փանոսեան, 19 տ. դատապարտուած 7 տար. բերդարգելութեան. Յարութիւն Սոնդուրլուեան 24 տ. դատապարտուած 10 տարւան եւ Նշան Ածիկեան, 20 տ. Եշիա Ֆէլէկեան, 20 տ. Յակոբ Ֆէլէկեան, 18 տ. դատապարտուեցան 3-ական տարւան:

Այդ երկու խնդիրներու համար բանտարկուածներէն մի բանիներ ալ, որոնք հարուստ դասակարգէն էին ազատ արձակուեցան:

Նամակի խնդրով. — Գալուստ Իւսկիւտարեան, 32 տ. Մինաս Կառապետ, Մարգուանցի, 36 տ. եւ Բարուեակ Բարսեղեան (որուն անունը միայն յիշուած էր նամակին մէջ) 22 տ. դա-

տապաւորութեան 5-ական տաւրուան բանտարկութեան: Ընթերցողներ կրնան գուշակել այս դատեցու արդարութիւնը:

Այժմ հէզերն երսեւ այլ տրոց գանձման ժամանակ է: Ժողովուրդը մեծ սոսկումով կը սպասէր այս օրերուն, առաւելապէս պարտէզ եւ այդի ունեցողները, զի տարեկան հասոյթի կէսը կը պահանջուի բռնութեամբ. բողոքողներ բանտ կը դրուին, աղքատներ ամեն շաբաթ բանտ կը լեցուին, կը հարստահարուին եւ իրենց տնային կահ կարասիք աճուրդի կը հանուի: Աղքատութիւնը տիրած է եւ վաճառականութիւն, արհեստ գրեթէ փճացած, շահու եւ հաց գտնելու ամեն միջոցներէ զուրկ է ժողովուրդը: Ժողովուրդեան այս եղկելի վիճակ կառավարութիւնն ինք կը ստեղծէ եւ վերջին խտուրտեամբ եւ խեղճերու արցունքներ թափելով՝ կը դանձէ ծանր հարկեր: Ժողովուրդը անդամայն զիճակ մը ստացած ու շուարած է իր այս անկեալ վիճակին... Արդեօք կրնա պիտի ծագի արշալոյսը եւ փրկուի ժողովուրդը...

ՌԻՐԱԿ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՏԱՐՈՆՈՅ

(Հարունակութիւն *)

ԹԱԼԱՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. —

ՀՐՈՍԱԿԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲՆ ԱՆ. —

ՏՕՔԻ ՄԷՋ. — ՉԵՐԲԱ. —

ԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ. —

— Մայիս 10-ին Թւր պըսպի (Սըլվանի մէջ) գեղի ոչխարները կը թալնեն Ռըշգօտցի քրդեր, բայց հայեր քաջութեամբ ետ կը խլեն: Ներքին դաշտի հայեր քիւրդ աւաղակներու ահերէն ոչխարները չեն համարձակիր դուռս պահել գիշերները. այլ տան մէջ կը պահեն:

— Մայիս 8-ին Աւղաղբիւր (Չուխուր) գեղացի Մանուկ անուն անձը արտին մէջ լուծ ըրած առեն Կոտընվացի քանի մը քրդեր վրան յարձակելով կսպանեն եւ երեք եղբ կը տանին:

— Մաղենք ու քաշքշենք (Բռնաշէնու մէջ) հայ գեղերու եղբրը, ոչխարները, կովերը բոլոր գոյքերը ու մանրը, բացի ուլերէն, թալան կը տանի Սասունցի Պըշարի խալիլը: Յիշեալ հայ գեղերը Պօղբցի քրդաց կը պատկանին, որք կը պատրաստուին փոխադարձ յիշեալ խալիլի հայերը թալնել. երկու կողմէն ալ հայերը անմեղ զոհեր են անոնց վրէժխնդրութեան: Առաջ ամեն քիւրդ աղա իւր հայը փնտռող քրդուն կը փնտէր, իսկ հիմա ընդհակառակը:

— Պոմբուտերցի (Խարղանի մէջ) հայ մը իւր աղա Իպրահիմի (Պըշարի խալիլի հօրեղբորդին), կողմանէ օր ցերեկով գեղին մէջ կսպանուի, նորա պահանջքը չը կատարելուն համար:

— Յրոնք (Մշոյ դաշտ) գեղի վրայ աւաղակաց խուժը մը յարձակելով 30 ոչխար կը տանի:

— Մայիսին վերջերը, ճիպրանցի քիւրդ աւաղակներ Պաղու (Մշոյ դաշտ) գեղի վրայ յարձակում ընելով կը թալնեն: Մօտակայ գտնուած Զիարէթ գեղի երիտասարդներէն հաւար կը հասնին եւ աւաղակներէն չորսը կը բռնեն եւ հրացանները ձեռքերէն կառնեն, բայց նոյն գեղացի Զիարէթցի Թաթօն (Ներսես վարդապետ Խարախանեանի հակառակորդներէն մին) հրացանները ետ կը վերադարձունէ քրդաց, որք իրեն ծանօթ բարեկամներ եղած են: Պաղուցիք ժամանակ մը ցիրոնցան լինելէ վերջ՝ կրկին վերադարձան իրենց գիւղը:

— Մայիս 19-ին Սասնոյ քաղքիկ գեղացի Իպրահիմի տղայ Սօֆի Իպրահիմը, Գոմըր երցի Աստուածատուրը կըսպանեն, իւր աւելի պահանջած պէջը չը տալուն համար:

— Մուշէն, հայու եւ քրդու խառն, 200 գրաստէ (էշ ջորի եւն) բաղկացեալ քարվան մը որ քար գին որենի կերթար, քարգին չը հասած խեյանցի քրդաց կողմանէ միմիայն կը թալնուին հայերը. իսկ քրդերը ազատ կը թողուին:

— Համանցի 30 ձիաւոր յուլիս 1-ին Հացիկ (Մշոյ դաշտ) գիւղի վրայ յարձակելով նոյն գեղացի երեւելի Թօրէ անուն անձի նահապետական հարուստ տունը կը թալնեն:

— Յուլիս 3-ին Ախլան գիւղէն ոչխար կը տանեն եւ ոչխարի տէրը կըսպանեն:

— Յուլիս 20-ին պօղբցիներու գլխաւոր 2էյեպի անուն քիւրդը, Արգէայ Զաքար ու Մակար անուն երկու հայերը ճամբան կողոպտելէ վերջ՝ կը շղթայէ եւ արձակելու համար կը պահանջէ 14 քիտէ դրժ. իւր այնալին ու գիտակը, զորս անոնց աղան պըշարի խալիլը խլած է ուրիշ ատեն:

(Կը շարունակվէ)

ՍԱԼ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Մեզ հաղորդում են, որ Մուշի կողմերից մեր յատուկ թղթակիցներից թերթիս համար ուղարկված թղթակցութիւններն ինչ-որ անձեր անիրաւաբար ու խաբէբայութեամբ իրանց ձեռքն են անցնում ու իւրացնում և ապա հասցնում նրանց բոլորովին ուրիշ անդ, ուր գտնվում են այլ անձեր, որոնք իրանց կողմից «ծախում են» այդ թղթակցութիւնները, իբրեւ «սեփական ապրանք»: Ամեն աշխատիտ մարդ այդպիսի արարքին տալիս է միայն մեկ անուն — ուրիշի վատտակի խաբէական շահագործութիւն գրական գողութեամբ: Ստիպված՝ արդէն հրապարակապէս սրանով աղաւարտում ենք նրանց, որոնք իրանք իրանց շատ լաւ կը ճանաչեն, որ եթէ վերջ չը դնեն իրանց այդ անվայել ընթացքին, մեզ հաղագրած կը լինեն այլ ևս ուրիշ տեսակ աղաւարտութիւն անել հրապարակապէս:

Յօդուածներ, թղթակցութիւններ, տեղեկութիւններ և դրամ ու մանդատ ուղարկել հետեւեալ հասցեով. —
Londres. (Angleterre). — M. Beniard. Poste restante.

*) Տես նշանակ՝ Nr 8, 9, 10 եւ 11: